

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 12 stycznia 2017 r.¹

Sprawa C-48/16

ERGO Poist'ovňa, a.s.
przeciwko
Alžbecie Barlíkovej

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Okresný súd Dunajská Streda (sąd rejonowy w Dunajskiej Stredzie, Słowacja)]

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym — Przedstawiciele handlowi działający na własny rachunek — Dyrektywa 86/653/EWG — Artykuł 11 — Prawo do prowizji — Wygaśnięcie — Częściowe niewykonanie umowy między osobą trzecią a zleceniodawcą — Znaczenie sformułowania „okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca”

1. Niniejszy wniosek Okresný súd Dunajská Streda (sądu rejonowego w Dunajskiej Stredzie, Słowacja) o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym daje Trybunałowi możliwość wyjaśnienia kilku kluczowych pojęć z art. 11 dyrektywy 86/653/EWG² regulującego kwestię wynagrodzenia przedstawiciela handlowego, w sytuacji gdy umowa zawarta między zleceniodawcą a osobą trzecią częściowo nie została wykonana.

Ramy prawne

Prawo Unii

2. Artykuł 11 dyrektywy 86/653 brzmi następująco:

„1. Prawo do prowizji może wygasnąć wyłącznie wtedy, gdy i o ile:

- ustalono, iż umowa między osobą trzecią a zleceniodawcą nie będzie wykonana, oraz
- niewykonanie umowy nie wynika z okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca.

2. Prowizja otrzymana już przez przedstawiciela handlowego podlega zwrotowi, w przypadku gdy prawo do niej już wygasło.

3. Nie są dozwolone umowy, które zawierają odstępstwa od przepisów ust. 1 ze szkodą dla przedstawiciela handlowego”.

1 — Język oryginału: angielski.

2 — Dyrektywa Rady z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (Dz.U. 1986, L 382, s. 17).

Prawo słowackie

3. Dyrektywa 86/653 została przetransponowana do porządku prawnego Republiki Słowackiej w § 652 i nast. Obchodný zákonník (zákon č. 513/1991 Zb.) (kodeksu handlowego – ustawa nr 513/1991).

4. Zgodnie z § 652 ust. 1 i 5:

„1. Przez umowę agencyjną przedstawiciel handlowy zobowiązuje się prowadzić, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, na rzecz zleceniodawcy działalność mającą na celu zawieranie określonego rodzaju umów (zwanym dalej »transakcjami«) lub negocjować i zawierać transakcje w imieniu i na rzecz zleceniodawcy, a zleceniodawca zobowiązuje się zapłacić przedstawicielowi handlowemu prowizję.

[...]

5. Jeżeli w niniejszym dziale nie postanowiono inaczej, do umowy agencyjnej mają zastosowanie przepisy dotyczące umowy pośrednictwa”.

5. Dodatkowo § 801 Občianský zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.) (kodeksu cywilnego – ustawa nr 40/1964) stanowi:

„1. Ubezpieczenie wygasa w razie niezapłacenia pierwszej raty składki albo całkowitej składki w terminie trzech miesięcy od dnia jej wymagalności.

2. Ubezpieczenie wygasa w razie niezapłacenia kolejnych rat składki w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia wezwania ubezpieczyciela do zapłaty, chyba że składka została zapłacona przed doręczeniem tego wezwania [...]”.

Okoliczności faktyczne, postępowanie i pytania prejudycjalne

6. W dniu 13 marca 2012 r. między ERGO Poist'ovňa, a.s. (zwanym dalej „ERGO”), towarzystwem ubezpieczeniowym, a Alžbetą Barlíkovą – będącymi, odpowiednio, powodem i pozwaną w postępowaniu głównym – zawarta została umowa oznaczona jako „umowa o pośrednictwo z powiązanim agentem finansowym” (zwana dalej „umową”).

7. Zgodnie z umową A. Barlíková miała prowadzić na rzecz ERGO działalność w charakterze powiązanego agenta finansowego. „Pośrednictwo” w rozumieniu umowy miało polegać na przedstawianiu osobom trzecim („klientom”) ofert zawarcia umowy ubezpieczenia, zawieraniu umów ubezpieczenia z klientami oraz dokonywaniu innych czynności zmierzających do zawarcia umowy ubezpieczenia z klientami. A. Barlíková była umocowana do zawierania i podpisywania umów ubezpieczenia w imieniu ERGO.

8. Umowa przewidywała również, że pośrednictwo jest skuteczne, jeżeli klient opłaci na rzecz ERGO składkę ubezpieczeniową za uzgodnione ubezpieczenie. A. Barlíková była również zobowiązana do aktywnego poszukiwania klientów, przeprowadzania analiz i przekazywania klientom informacji.

9. Z tytułu zawarcia każdej nowej umowy ubezpieczenia A. Barlíková miała otrzymywać prowizję, składającą się z części składki ubezpieczeniowej albo rocznej składki ubezpieczeniowej. Prowizja miała być wypłacana A. Barlíkovej z góry, w dniu zawarcia nowej umowy ubezpieczenia, pod warunkiem że dana umowa ubezpieczenia była kontynuowana, zaś klient opłacił składkę za określony okres

wynoszący trzy lub pięć lat. Jeżeli składka nie została opłacona za pierwszy miesiąc, prawo A. Barlíkovej do otrzymania prowizji z tytułu zawarcia danej umowy ubezpieczenia wygasło. Jeżeli klient z jakiegokolwiek powodu zaprzestał opłacania składki po upływie trzech miesięcy obowiązywania umowy ubezpieczenia, prowizja była odpowiednio zmniejszana.

10. A. Barlíková pozyskała dla ERGO kilku klientów, którzy zawarli z nim umowy ubezpieczenia. Na tej podstawie A. Barlíková otrzymywała warunkowo prowizje z góry. W przypadkach gdy niektórzy klienci, trzy do sześciu miesięcy po zawarciu umowy ubezpieczenia, przestali opłacać uzgodnioną składkę, umowy ubezpieczenia wygasły z mocy prawa, po nieskutecznym wezwaniu ich przez ERGO do zapłaty. Niektórzy klienci zaprzestali opłacania składki ze względu na „utrata zaufania” do powoda.

11. W następstwie wygaśnięcia umów ubezpieczenia ERGO wystawiło A. Barlíkovej – na podstawie powyższych przepisów – faktury za anulowane prowizje na łączną kwotę 11 421,42 EUR, których to faktur A. Barlíková nie zapłaciła. W tych okolicznościach ERGO wytoczyło przeciwko niej powództwo.

12. A. Barlíková podniosła w swoich pismach procesowych, że odpowiedzialność za wygaśnięcie poszczególnych umów ubezpieczenia ponosi ERGO. Według niej ERGO traktowało swoich klientów w sposób niewłaściwy, mimo zawarcia umowy wciąż zadawało im wiele pytań, oraz – mimo opłacenia składki – wysyłało do nich upomnienia. W konsekwencji klienci tracili zaufanie do ERGO jako do ubezpieczyciela i przestali opłacać składki. W taki właśnie sposób przedstawili to klienci w pismach, jakie wysyłał ERGO.

13. Sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy na gruncie art. 11 dyrektywy 86/653, w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym agent ma prawo zatrzymać wypłaconą mu już prowizję.

14. W kontekście tego postępowania postanowieniem z dnia 23 listopada 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 stycznia 2016 r., Okresný súd Dunajská Streda (sąd rejonowy w Dunajskiej Stredzie) zwrócił się z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy wyrażenie »umowa między osobą trzecią a zleceniodawcą nie będzie wykonana« w art. 11 dyrektywy [86/653] należy interpretować w ten sposób, iż oznacza ono:

- a) całkowite niewykonanie umowy, czyli że ani zleceniodawca, ani osoba trzecia nie wykonali świadczenia przewidzianego w umowie, lub
- b) również częściowe niewykonanie umowy, czyli że na przykład nie zostanie osiągnięta ustalona wielkość sprzedaży lub ewentualnie umowa nie zostanie utrzymana w mocy do końca przewidzianego okresu?

2) Jeżeli prawidłowa jest wykładnia, o której mowa w pytaniu pierwszym lit. b), to czy art. 11 ust. 2 dyrektywy 86/653 należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi odstępstwa ze szkodą dla przedstawiciela handlowego takie postanowienie umowy agencyjnej, zgodnie z którym przedstawiciel handlowy musi zwrócić odpowiednią część swojej prowizji, jeżeli umowa pomiędzy zleceniodawcą a osobą trzecią nie jest wykonywana w przewidzianym zakresie lub w zakresie określonym umową agencyjną?

3) Czy w przypadkach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, przy ocenie »okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca« w rozumieniu art. 11 ust. 1 tiret drugie dyrektywy 86/653, należy:

- a) zbadać wyłącznie okoliczności prawne bezpośrednio prowadzące do rozwiązania umowy (np. że umowa wygasła w następstwie niespełnienia wynikających z niej obowiązków przez osobę trzecią), czy też

- b) należy zbadać również to, czy owe okoliczności prawne nie były wynikiem zachowań zlecniodawcy w stosunkach prawnych ze wspomnianą osobą trzecią, które spowodowały utratę zaufania tej osoby trzeciej do zlecniodawcy i w konsekwencji naruszenie przez nią zobowiązań wynikających z umowy ze zlecniodawcą?”.

15. Uwagi w niniejszej sprawie zostały przedstawione przez rządy słowacki i niemiecki oraz Komisję Europejską.

Analiza prawna

W przedmiocie właściwości Trybunału

16. W myśl art. 1 dyrektywy 86/653 jej celem jest harmonizacja krajowych środków regulujących stosunki prawne między przedstawicielami handlowymi a ich zlecniodawcami w zakresie pośredniczenia przy „sprzedaży lub kupnie towarów”³. Sprawa rozpatrywana w postępowaniu głównym nie dotyczy jednak sprzedaży towarów, ale usług (ubezpieczeniowych). Oznacza to, że przepisy dyrektywy 86/653 nie znajdują zastosowania w niniejszej sprawie.

17. Można mieć zatem wątpliwości, czy Trybunał jest właściwy do wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym w tego rodzaju sprawie, tym bardziej że dotyczy ona sfery, która nie została uregulowana przez prawodawcę Unii. Nie ma bowiem wątpliwości, że towary (materialne) i usługi (niematerialne) są czymś zasadniczo innym.

18. Niemniej Trybunał odniósł się już do tego zagadnienia na tle dyrektywy 86/653. Trybunał niezmiennie stoi na stanowisku, że w sytuacji gdy przepisy prawa krajowego opierają się na tych samych rozwiązaniach, jak te, które przyjęto w prawie Unii, zwłaszcza po to, by uniknąć dyskryminacji podmiotów zagranicznych lub ewentualnego zakłócenia konkurencji, w interesie Unii Europejskiej niewątpliwie leży, by celem uniknięcia potencjalnych rozbieżności interpretacyjnych przepisy lub pojęcia przejęte z prawa Unii były interpretowane w sposób jednolity, bez względu na okoliczności, w jakich mają być stosowane⁴.

19. W tym zakresie, wypowiadając się w przedmiocie belgijskich przepisów o umowie agencyjnej, Trybunał wyraźnie wskazał, że „o ile pytanie przedstawione przez sąd odsyłający nie dotyczy umowy sprzedaży lub kupna towarów, lecz umowy agencyjnej dotyczącej świadczenia usług [...], o tyle jednak, dokonując transpozycji do prawa wewnętrznego przepisów owej dyrektywy, prawodawca belgijski zdecydował o potraktowaniu tych dwóch sytuacji w ten sam sposób”⁵.

20. Jak podkreśla rząd słowacki, rozpatrywane w niniejszej sprawie przepisy prawa krajowego zostały uchwalone w celu przetransponowania dyrektywy 86/653. W ten sposób prawodawca słowacki chciał, aby zarówno agenci sprzedający towary, jak i agenci świadczący usługi, byli traktowani jednolicie.

21. W rezultacie jestem zdania, że Trybunał jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytania sądu odsyłającego.

3 — Wyróżnienie moje.

4 — W odniesieniu do dyrektywy 86/653 Trybunał konsekwentnie orzekał w ten sposób od chwili wydania wyroku z dnia 16 marca 2006 r., Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, pkt 14–19); z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 30).

5 — Zobacz wyrok z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 30).

W przedmiocie pytania pierwszego

22. Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 należy interpretować w ten sposób, że prawo agenta do prowizji może wygasnąć również w przypadku częściowego niewykonania umowy.

Brzmienie art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653

23. Artykuł 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 stanowi, że prawo do prowizji może wygasnąć wyłącznie wtedy, gdy i o ile ustalono, iż umowa między osobą trzecią a zleceniodawcą nie będzie wykonana oraz niewykonanie umowy nie wynika z okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca.

24. Trybunał orzekł w tym względzie, że „[ó]w jedyny przypadek wygaśnięcia, który wymaga zaistnienia dwóch okoliczności, wyraźnie odsyłających do zleceniodawcy, podkreśla rolę tego ostatniego w powstaniu prawa do prowizji”⁶.

25. Użycie sformułowania „o ile” sugeruje, że należy odróżnić sytuację całkowitego niewykonania umowy od sytuacji częściowego niewykonania umowy, gdyż w przeciwnym wypadku jego użycie byłoby zbędne.

26. Artykuł 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 w większości wersji językowych brzmi podobnie⁷. Niemniej kilka wersji językowych, w tym wersja słowacka, nie zawiera zastrzeżenia „o ile”⁸.

27. Poszczególne wersje językowe prawa Unii są na równi autentyczne⁹. Wykładnia przepisu prawa Unii wymaga zatem porównania poszczególnych wersji językowych¹⁰. Ponadto różne wersje językowe tekstu prawa Unii należy interpretować w sposób jednolity¹¹.

28. Zważywszy, że w przeważającej większości wersji językowych art. 11 ust. 1 dyrektywy użyto sformułowania „o ile”, jest dla mnie jasne, że intencją prawodawcy Unii było, by przepis ten tak właśnie był rozumiany. Moje przekonanie wzmacnia fakt, że to dodatkowe sformułowanie zawierają wszystkie wersje językowe – z wyjątkiem wersji greckiej – istniejące w momencie przyjmowania dyrektywy 86/653.

29. Jednakże w przypadku różnic między wersjami językowymi dany przepis należy interpretować na podstawie ogólnej systematyki i celu regulacji, której część on stanowi¹².

Cel i systematyka dyrektywy 86/653

30. Jak już wspomniałem, art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 reguluje instytucję wygaśnięcia prawa do prowizji. Z kolei art. 7 ust. 1 i art. 10 ust. 1 dyrektywy 86/653 są poświęcone, odpowiednio, nabyciu prawa do prowizji oraz wymagalności roszczenia o jej zapłatę. Powyższe przepisy stanowią, że tak się wyrażę, odwrotną stronę instytucji wygaśnięcia prawa do prowizji.

6 — Zobacz wyrok z dnia 17 stycznia 2008 r., Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, pkt 20).

7 — Zobacz przykładowo wersje: hiszpańską („en la medida”), duńską („i det omfang”), niemiecką („soweit”), estońską („ulatuses”), francuską („dans la mesure où”), włoską („nella misura in cui”), litewską („tik tiek, kiek”), maltańską („sal-limiti li”), niderlandzką („voor zover”), polską („o ile”), portugalską („na medida em que”) oraz rumuńską („în măsura în care”).

8 — Zobacz wersje: czeską, grecką, łotewską i słowacką.

9 — Zobacz wyrok z dnia 6 października 1982 r., Cilfit i in. (283/81, EU:C:1982:335, pkt 18).

10 — Ibidem.

11 — Zobacz przykładowo wyroki: z dnia 30 maja 2013 r., Genil 48 i Comercial Hosteleria de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 6 września 2012 r., Parlament/Rada (C-490/10, EU:C:2012:525, pkt 68).

12 — Zobacz wyrok z dnia 14 czerwca 2007 r., Euro Tex (C-56/06, EU:C:2007:347, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

31. Artykuł 10 ust. 1 dyrektywy stanowi w tym względzie, że prowizja przysługuje z chwilą i w razie wystąpienia jednej z szeregu okoliczności¹³. Ponieważ przepis ten stanowi „lustrzane odbicie” art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653, oba przepisy należy interpretować równolegle.

32. Ponadto w myśl art. 17 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy przedstawicielowi handlowemu przysługuje świadczenie wyrównawcze, gdy i o ile spełnionych zostało szereg przesłanek.

33. Wspomniane świadczenie wyrównawcze jest blisko związane z prawem do prowizji, gdyż służy wynagrodzeniu agenta za wzrost, dzięki jego pracy, wartości przedsiębiorstwa zleceniodawcy oraz za korzyści finansowe, jakie dzięki tej pracy zleceniodawca nadal czerpie.

34. W bardziej ogólnym ujęciu celem dyrektywy 86/653 jest koordynacja ustawodawstw państw członkowskich w zakresie stosunków prawnych między stronami umowy agencyjnej¹⁴. Z motywu drugiego dyrektywy wynika, że jej celem jest między innymi ujednolicenie warunków konkurencji wewnątrz Unii, zniesienie ograniczeń w wykonywaniu zawodu przedstawiciela handlowego oraz zwiększenie bezpieczeństwa transakcji gospodarczych¹⁵.

35. Ponadto Trybunał wielokrotnie wyjaśniał, że celem dyrektywy jest w szczególności zapewnienie przedstawicielom handlowym ochrony w stosunkach ze zleceniodawcami, przy czym dla osiągnięcia tego celu dyrektywa ustanawia między innymi, w art. 13–20, normy regulujące zawarcie i rozwiązanie umowy agencyjnej¹⁶. Co się tyczy art. 17–19 dyrektywy 86/653, Trybunał stwierdził, że dyrektywa zawiera normy prawne o charakterze bezwzględnie obowiązującym¹⁷ służące zapewnieniu przedstawicielom handlowym minimalnego poziomu ochrony¹⁸.

36. W moim przekonaniu ponadto pierwotna logika dyrektywy zakładała stworzenie równych warunków działania dla zleceniodawców prowadzących działalność na rynku wewnętrznym za pośrednictwem przedstawicieli handlowych: aby móc inwestować i prowadzić działalność, zleceniodawcy muszą wiedzieć, jakie normy obowiązują ich w zakresie wypłaty świadczeń i odszkodowań dla przedstawicieli handlowych, z których korzystają¹⁹.

37. W tym celu dyrektywa 86/653 ustanawia system, który ma w zamiarze równoważyć interesy zleceniodawcy i przedstawiciela handlowego.

38. Przyjrzyjmy się systemowi wynagrodzenia ustanowionemu w rozdziale III²⁰ dyrektywy.

13 — Zleceniodawca wykonał transakcję lub zgodnie z umową z osobą trzecią powinien był transakcję wykonać, lub transakcję wykonała osoba trzecia.

14 — Zobacz wyroki: z dnia 30 kwietnia 1998 r., Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, pkt 10); z dnia 13 lipca 2000 r., Centrosteeel (C-456/98, EU:C:2000:402, pkt 13); z dnia 23 marca 2006 r., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, pkt 18); z dnia 26 marca 2009 r., Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, pkt 14); z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 36). Zobacz także przykładowo T. Fock, *Die europäische Handelsvertreter-Richtlinie*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2001, s. 25.

15 — Zobacz wyroki: z dnia 30 kwietnia 1998 r., Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, pkt 17); z dnia 9 listopada 2000 r., Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, pkt 23); z dnia 23 marca 2006 r., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, pkt 19); z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 37).

16 — Zobacz wyroki: z dnia 30 kwietnia 1998 r., Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, pkt 13); z dnia 9 listopada 2000 r., Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, pkt 20, 21); z dnia 23 marca 2006 r., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, pkt 19, 22); z dnia 17 stycznia 2008 r., Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, pkt 22); z dnia 26 marca 2009 r., Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, pkt 14).

17 — Zobacz wyroki: z dnia 9 listopada 2000 r., Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, pkt 21, 22); z dnia 23 marca 2006 r., Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, pkt 22, 34); z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 40).

18 — Zobacz wyrok z dnia 17 października 2013 r., Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, pkt 52). Zobacz także E. Rott-Pietrzyk, *Agent handlowy – regulacje polskie i europejskie*, Warszawa, C.H. Beck, 2006, s. 68.

19 — Zobacz moja opinia w sprawie Agro (C-507/15, EU:C:2016:809, pkt 56).

20 — Artykuły 6–12 dyrektywy 86/653.

39. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 86/653 w razie braku odpowiedniej umowy między stronami oraz bez uszczerbku dla zastosowania obligatoryjnych przepisów państw członkowskich o poziomie wynagrodzenia przedstawicielowi handlowemu należy się wynagrodzenie przyjęte zwyczajowo w miejscu, w którym prowadzi on swoją działalność, odnośnie do pośredniczenia w obrocie towarów, będących przedmiotem umowy agencyjnej.

40. Artykuł 6 ust. 2 dyrektywy 86/653 stanowi, że każdą część wynagrodzenia, zmieniającą się w zależności od liczby lub wartości transakcji handlowych, uznaje się w rozumieniu tej dyrektywy za prowizję.

41. W myśl art. 7 ust. 1 lit. a) dyrektywy 86/653 przedstawiciel handlowy jest uprawniony do prowizji z tytułu transakcji handlowych zawartych w okresie objętym umową agencyjną, gdy zawarcie transakcji wynika z jego działania.

42. Artykuł 10 omawianej dyrektywy określa zdarzenia, które powodują powstanie prawa do prowizji²¹. Stanowi on w ust. 1, że prowizja przysługuje z chwilą i w razie gdy zleceniodawca lub osoba trzecia wykonali lub zleceniodawca powinien był wykonać transakcję.

43. Należy wreszcie pamiętać, że rozpatrywana sprawa dotyczy zobowiązania między zleceniodawcą a osobami trzecimi o charakterze ciągłym. Istnienie zobowiązania tego rodzaju stanowi immanentną cechę umowy ubezpieczenia. Skoro tak, to wymóg całkowitego niewykonania umowy byłby moim zdaniem nierealny, gdyż w przypadku zobowiązania o charakterze ciągłym oznaczałby on, że w razie niewykonania umowy w przewidzianym zakresie ryzyko z założenia i bezwarunkowo byłoby ponoszone przez zleceniodawcę. Klóci się to z ideą równoważenia interesów przedstawiciela handlowego i zleceniodawcy, która przyświeca dyrektywie 86/653.

Proponowana odpowiedź na pytanie pierwsze

44. Wobec powyższego art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 należy interpretować w ten sposób, że prawo przedstawiciela handlowego do prowizji może wygasnąć również w przypadku częściowego niewykonania umowy.

W przedmiocie pytania drugiego

45. Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży do wyjaśnienia, czy postanowienie umowy agencyjnej, zgodnie z którym agent jest zobowiązany do zwrotu odpowiedniej części otrzymanej prowizji, jeżeli umowa między zleceniodawcą a osobą trzecią nie jest wykonywana w przewidzianym zakresie lub w zakresie określonym w umowie agencyjnej, jest sprzeczne z art. 11 ust. 2 i 3 dyrektywy 86/653.

46. Zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy prowizja otrzymana już przez przedstawiciela handlowego podlega zwrotowi, w przypadku gdy prawo do niej wygasło.

47. Jest oczywiste, że przepis ten znajduje zastosowanie wyłącznie w przypadku wcześniejszego wygaśnięcia rzeczzonego prawa.

48. Z kolei art. 11 ust. 3 dyrektywy stanowi, że nie są dozwolone umowy, które zawierają odstępstwa od przepisów art. 11 ust. 1 ze szkodą dla przedstawiciela handlowego.

21 — Zobacz wyrok z dnia 17 stycznia 2008 r., Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, pkt 18).

49. Rozumiem to w ten sposób, że dopóki strony nie odstąpiły od jednoznacznych zasad ustanowionych w art. 11 ust. 1 dyrektywy, mianowicie, że prawo do prowizji wygasa wyłącznie wtedy, gdy i o ile (1) ustalono, iż umowa między osobą trzecią a zleceniodawcą nie będzie wykonana oraz (2) niewykonanie umowy nie wynika z okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca, dopóty nie może być mowy o naruszeniu art. 11 ust. 3 dyrektywy.

50. Na pytanie drugie należy zatem odpowiedzieć, że art. 11 ust. 2 i 3 dyrektywy 86/653 nie stoi na przeszkodzie zamieszczeniu w umowie agencyjnej postanowienia, zgodnie z którym agent jest zobowiązany do zwrotu odpowiedniej części otrzymanej prowizji, jeżeli umowa między zleceniodawcą a osobą trzecią nie jest wykonywana w przewidzianym zakresie lub w zakresie określonym w umowie agencyjnej. Zamieszczenie takiego postanowienia nie może skutkować interpretowaniem przesłanek określonych w art. 11 ust. 1 dyrektywy w sposób niekorzystny dla przedstawiciela handlowego.

W przedmiocie pytania trzeciego

51. Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży do wyjaśnienia, czy sformułowanie „okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca” w rozumieniu art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653, odnosi się tylko do okoliczności prawnych bezpośrednio prowadzących do rozwiązania umowy, czy także do zachowania zleceniodawcy w kontekście stosunku prawnego z osobą trzecią.

52. Wydaje się, że na gruncie prawa słowackiego nieopłacenie uzgodnionej składki jest jednym ze sposobów rozwiązania umowy. To właśnie z tego powodu sąd odsyłający musi ustalić, w jakim zakresie zachowanie zleceniodawcy jest w tym względzie prawnie relewantne.

53. Brzmienie art. 11 ust. 1 dyrektywy nie jest jednoznaczne, gdyż ze sformułowania „odpowiedzialność ponosi zleceniodawca” nie wynika wprost, za co dokładnie ponosi on odpowiedzialność²². Co więcej, nigdzie indziej dyrektywa nie wyjaśnia tego sformułowania szerzej.

54. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię²³.

55. Jeśli porównać brzmienie art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 z brzmieniem art. 18 dyrektywy, wyłania się nieco odmienny obraz.

56. Artykuł 18 określa przypadki, w których nie jest wypłacane świadczenie wyrównawcze lub odszkodowanie, do których uprawniony jest agent po rozwiązaniu umowy agencyjnej. Artykuł 18 lit. a) dyrektywy stanowi w tym względzie, że świadczenie wyrównawcze lub odszkodowanie nie jest wypłacane, jeżeli „zleceniodawca rozwiązał umowę agencyjną z powodu *uchybień* przypisywanego przedstawicielowi handlowemu, które na podstawie prawa krajowego uzasadnia natychmiastowe rozwiązanie umowy agencyjnej”²⁴.

22 — Wydaje się jednak, że niektóre wersje językowe art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653 pozostawiają otwartą kwestię, czy wymagane jest, aby zachowanie zleceniodawcy było w jakimś stopniu zawinione. O ile w moim przekonaniu jest to dość jasne na gruncie wersji angielskiej („blame”), o tyle nie można tego samego powiedzieć przykładowo o wersji francuskiej, która odnosi się raczej do możliwości przypisania odpowiedzialności („l'inexécution n'est pas due à des circonstances imputables au commettant”). Wydaje się też, że wersja słowacka bliższa jest wersji angielskiej, gdyż także w niej użyto sformułowania wskazującego na zawinienie.

23 — Zobacz wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Abcur (C-544/13 i C-545/13, EU:C:2015:481, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).

24 — Wyróżnienie moje.

57. Chociaż można by się zastanawiać, czy „uchybiecie” ma dalej idące konsekwencje niż „okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność”²⁵, w moim przekonaniu najistotniejsze jest tu przewidziane w przepisie odesłanie do prawa krajowego. Żadne takie odesłanie do prawa krajowego nie widnieje natomiast w art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653, dlatego pojęcie „okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność” zlecniodawca należy na gruncie tego przepisu interpretować szerzej od pojęcia „uchybiecia” przedstawiciela handlowego na gruncie art. 18 lit. a) tej dyrektywy.

58. Również art. 11 ust. 1 dyrektywy należy zbadać w świetle jej celów i systematyki²⁶. W związku z tym pojęcie „okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność” należy interpretować w sposób autonomiczny.

59. Krajowe przepisy o zobowiązaniach umownych, w których zakotwiczona jest umowa agencyjna, generalnie mocno różnią się od siebie. W pewnych przypadkach do rozwiązania umowy może wystarczyć już samo zaprzestanie opłacania przez stronę uzgodnionej składki. Ustalenie znaczenia pojęcia „okoliczności, za które [zlecniodawca] ponosi odpowiedzialność” wymaga wobec tego uwzględnienia elementów, które wykraczają poza okoliczności prawne bezpośrednio prowadzące do rozwiązania umowy, jako że okoliczności te często nie wskazują na to, kto ewentualnie może ponosić odpowiedzialność.

60. Zlecniodawca ponosi odpowiedzialność za ryzyka mieszczące się w ramach sfery, na którą ma wpływ. Ustalenia tego wpływu można, a nawet powinno się dokonywać przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności faktycznych konkretnej sprawy. Dokonując tego ustalenia, sąd krajowy powinien uwzględnić wszystkie stosowne zwyczaje handlowe.

61. Na pytanie trzecie należy zatem odpowiedzieć, że sformułowanie „okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zlecniodawca” w rozumieniu art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653, odnosi się nie tylko do okoliczności prawnych bezpośrednio prowadzących do rozwiązania umowy, lecz także do zachowania zlecniodawcy w kontekście stosunku prawnego z osobą trzecią.

Wnioski

62. W świetle powyższych ustaleń proponuję, aby na pytania Okresny sąd Dunajská Streda (sądu rejonowego w Dunajskiej Stredzie, Słowacja) udzielić następującej odpowiedzi:

Artykuł 11 ust. 1 dyrektywy Rady 86/653/EWG z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek należy interpretować w ten sposób, że prawo przedstawiciela handlowego do prowizji może wygasnąć również w przypadku częściowego niewykonania umowy.

Artykuł 11 ust. 2 i 3 dyrektywy 86/653 nie stoi na przeszkodzie zamieszczeniu w umowie agencyjnej postanowienia, zgodnie z którym agent jest zobowiązany do zwrotu odpowiedniej części otrzymanej prowizji, jeżeli umowa między zlecniodawcą a osobą trzecią nie jest wykonywana w przewidzianym zakresie lub w zakresie określonym w umowie agencyjnej. Zamieszczenie takiego postanowienia nie może skutkować interpretowaniem przesłanek określonych w art. 11 ust. 1 tej dyrektywy w sposób niekorzystny dla przedstawiciela handlowego.

25 — W tym przypadku ponownie wersje językowe różnią się od siebie. Przykładowo w niemieckiej wersji językowej mowa jest o zawinionym zachowaniu („wegen eines schuldhaften Verhaltens”), podczas gdy w wersji francuskiej po raz kolejny odwołano się do możliwości „przypisania” odpowiedzialności („un manquement imputable”).

26 — Zobacz, w odniesieniu do art. 17 dyrektywy 86/653, wyrok z dnia 3 grudnia 2015 r., Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo).

Sformułowanie „okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi zleceniodawca” w rozumieniu art. 11 ust. 1 dyrektywy 86/653, odnosi się nie tylko do okoliczności prawnych bezpośrednio prowadzących do rozwiązania umowy, lecz także do zachowania zleceniodawcy w kontekście stosunku prawnego z osobą trzecią.